

Fejezetek az iraki zsidóság történetéből I.

Igazságos Áron és a zsidók

Kárpáti Judit, PhD

Ki ne ismerné *Harun al-Rasid*, azaz Igazságos Áron nevét az *Ezeregy éjszaka* meséiből? Természetesen a világirodalom eme gyöngyszeme semmiképp nem szolgálhat történelmi forrásanyagként, mindenesetre feltárja a legendás hírű bagdadi kalifa néhány valódi jellemvonását, amelyről hitelesnek tekinthető korabeli feljegyzések is tanúskodnak. Igazságosnak vagy igazság által vezéreltnek, arabul *rasid*nak nem pusztán azért nevezték, mert uralkodóként jelentőségét tekintve egy sorba állítható a közvetlenül Mohamed próféta után az iszlám közösség vezetésével megbízott utódokkal, azaz kalifákkal, az ún. négy Igazságossal (*al – Rasidún*), hanem mert az általa irányított hatalmas arab birodalom sokszínű népeisége is így érezte: az al-Abbasz leszármazottjait megelőző Umajjad – dinasztia uralma idején ugyanis a nem-arab származású muszlimok bizony csak másodrenden tartozhattak az igazhitűek nagy családjába, nem is beszélve a megaláztatásban élő, muszlim vallásra át nem tért keresztények és zsidók tömegeiről, akik tekintettel arra, hogy a Könyv népeinek számítottak a muszlimok szemében, megtűrt, bár védelem alatt álló kisebbségként tengethették életüket a muszlimok árnyékában. A tisztán arabokból álló Umajjad - adminisztrációval ellentétben a Perzsiában született, ötödik Abbaszida kalifa birodalmát már a *mawaliként* emlegetett nem-arab muszlimok igazgatták, akik közül igen jelentős szerepre és hatalmas befolyásra tettek szert egy muszlim hitre tért buddhista pap, Barmak leszármazottai, Jehja, a vezír és széles rokonsága. Az arab birodalomban élő legnagyobb zsidó közösségeket pedig éppen a kalifátus központjában, Bagdadban és térségében, ill. a szomszédos Perzsiában találjuk. Ilyen módon teljesen érthető, hogy egy racionálisan gondolkodó uralkodó nem hagyhatta figyelmen kívül ennek a mondhatni majdnem őshonos, de az araboknál mindenesetre sokkal régebben a térségben élő nagy létszámú, tekintélyes közösségnek az érdekeit.

Fejezetek az iraki zsidóság történetéből I.

Igazságos Áron és a zsidók

Kárpáti Judit, PhD

A Harun al-Rasid kalifáról szóló történetek éppúgy, mint az *Ezeregy éjszaka* meséinek szereplői, *Seherezádé*, *Ali baba*, *Szinbád* alakjai szerves részeivé váltak mind a keleti, mind a nyugati kultúrkörnek. Minden elfogultság nélkül mondható, hogy a kultúrák eme találkozásában meghatározó szerepet játszottak azok a zsidó távolsági kereskedők, akik utazásaik során eljutottak többek között a Német-Római Birodalom akkori fejének, Nagy Károlynak az udvarába is. Számunkra azonban talán ennél is fontosabb történelmi tény az, hogy ugyanezen kereskedőknek köszönhető a Babilónia Talmud disszeminációja: közvetítésükkel vált a babilóniai zsidóság szellemi kincse a világ zsidóságának mindenek felett álló mértékadó-jává. Természetesen mindezt megelőzte az a fontos változás, hogy az iraki jesivák fejei, a gáonok lettek a zsidó jog első számú tekintélyei, akikhez a világ minden tájáról érkeztek fontos, eldöntendő ügyekben a kérdések. Ahogyan Louis Ginzberg fogalmazott: „*A babilóniai amórák létrehoztak egy talmudot, mely a gáonok által vált A Talmuddá.*”¹

A továbbiakban közelebről is szemügyre vesszük, pontosan hogyan is történt mindez. Sajnálatos módon a 8. és a 9. század időszakából igen csekély mennyiségű hiteles forrás áll rendelkezésünkre, a legkorábbi Geniza - fragmentumok is csak 10. századra datálódhatnak.² Ahogyan Salo Baron fogalmaz: „*abban az időben nagyon keveset írtak a zsidók és még kevesebb maradt fenn a számunkra.*”³ Ezen kívül, bár szintén későbbi korból, rendelkezésünkre állnak *Babilóniai Nátán*⁴ és *Tudelai Benjámin*⁵ zsidó utazók leírásai, amelyek értékes tudósítások többek között a bagdadi zsidó közösség életének eseményeiről is.

¹Stillman, Norman A.: *The Jews of Arab Lands: A History and Source Book*, Philadelphia, 1979, p. 31

²Goitein, S.D.: *A Mediterranean Society*, vol. I, p. 18 “... next to no documents from the ninth century have come down to us in the Geniza, and only a few dozen from the tenth.”

³“...at that time very little was written by Jews on any subject, and still less has come down to us.” Baron, S.W.: *Ancient and Medieval Jewish History*, ed. Feldman, L.A., New Brunswick, N.J., 1972, p.79

⁴Natan Ben Jicchak HaKohén HaBavli (10. sz.) történetíró életkörülményeiről csak írásaiból lehet következtetni. Nagy részletességgel számol be az exilarkhák életéről, köztük kortársáról Mar Ukbáról. Eredeti arab nyelven íródott történeteinek egy részét Friedlander találta meg a Kairói Genizában. Néhány beszámolóját (héber nyelven) tartalmazza az 1546-ban Konstaninápolyban Sullam, S. által kiadott *Zakuto Juhasszinja*, ill. Neubauer, A. kiadása. (*Med. Jew. Chron. ii. Chron. li. 83 et seq.*) Ginzburg, L. bebizonyította, hogy Rothenburgi Meir reszponzumában rá utal az Afrikai Nátán Rabbi név.

⁵Tudelai Benjámin, navarrai születésű rabbi, aki a 12. sz. második felében bejárta Dél-Európát, Észak-Afrikát és Nyugat-Ázsiát, közel 300 várost, ill. számos zsidó közösséget látogatva meg. Beszámolóját a történészek nagyon hitelesnek fogadják el, kiv. a Kínáról és Cejlonról adott leírást. 1165-ben kezdődött tíz évig tartó utazását a

Fejezetek az iraki zsidóság történetéből I.

Igazságos Áron és a zsidók

Kárpáti Judit, PhD

Az Abbaszida Birodalom Harun al-Rasid halála után már a hanyatlás jeleit mutatta, azonban ez a lassú bomlás eltartott még néhány évszázadig. A 10 – 12. századból ránk maradt források már egy letűnő birodalom még mindig virágzó zsidó életéről tanúskodnak. Egyszerű logikai művelettel, a talmudi ún. *kál váchómer* elve alapján következtethetünk a virágkorát élő kalifátus zsidóságának életére: ha a hanyatlás idején jól ment a zsidóság sorsa, akkor mennyivel inkább igaz ez Harun al-Rasid korára.

A történészek szerint a damaszkuszi központú Umajjad Kalifátus bukását 750-ben részben egy új középosztály megjelenése és társadalmi törekvése, részben pedig a birodalmat fenntartó katonai rendszer elavultsága és felbomlása segítette elő. S.D. Goitein szavaival élve egyfajta „polgári forradalom” történt,⁶ melyben jelentős részt vállaltak a muszlimokhoz képest másodrendű alattvalóknak tartott, bár védett státuszt élvező zsidók és keresztények is. Elképesztő gyorsasággal népes városok épültek fel a sivatagban, melyek nemcsak kereskedelmi és üzleti központokká váltak, hanem pezsgő kulturális újjászületés színterei lettek, ahol a hellenizmus tudományos és intellektuális eredményei is feléledhettek és tovább fejlődhettek.

Az Umajjadokat felváltó Abbaszidák uralkodói áthelyezték székhelyüket Szíriától keletre, a Tigris és az Eufrátesz folyó termékeny vidékére, amelyet görög szóval Mezopotámiaként illetnek, de amelyet a sivatagi arabok al-Iraknak neveztek el, amely lényegében vízben bővelkedőt jelent. Itt építette fel 762-ben a dinasztia második uralkodója, al-Manszúr kalifa a Tigris-folyó nyugati partján, nem messze a korábbi perzsa birodalmi központ, Ktészifon romjaitól új fővárosát, melynek bár *Madinat asz-Szalam*, azaz a *Béke városa* nevet adta, de amelyet a világ Bagdadjént ismert meg.

מסעות של בנימין (*Benjámín utazásai*) c. héber nyelvű könyvében örökítette meg, melyet Adler, M.N. fordításában (*The Itinerary of Benjamin of Tudela*) adtak ki 1907-ben Oxfordban

⁶Goitein, S.D.: *Jews and Arabs*, New York, 1974, pp. 7, 100 idézi Stillman [Stillman p. 29]

Fejezetek az iraki zsidóság történetéből I.

Igazságos Áron és a zsidók

Kárpáti Judit, PhD

Az Abbaszida főváros létrehozása nagy jelentőséggel bírt az arab uralom alatt élő zsidóság számára: a térség ugyanis a legrégebb és a legjelentősebb zsidó közösségnek adott otthont, mi több, még az arab hódításokat megelőzően a világ zsidósága számára a Szentföld utáni legjelentősebb szellemi központnak számított világhírű jesiváival és az ott oktató nagy tekintélyű rabbikkal. A nagyváros létrejötte jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy ez a minden tekintetben virágzó zsidó élet még sok századon keresztül megmaradjon, és az ott tevékenykedő tudós rabbik véleménye meghatározó legyen a világ zsidóság számára. Hogyan?

A kairói Genizában feltárt dokumentumok alapján a zsidó közösség szempontjából egy kétirányú fejlődésmenet vázolható fel a muszlim uralom első évszázadai folyamán. A zsidóság és a külvilág viszonylatában egyértelműen megállapítható, hogy a korábbi időkre jellemző társadalmi elzárkózást jelentős mértékű integráció váltotta fel. A közösség belső életétére nézve ugyanekkor létrejött egy távoli régiókat is behálózó,⁷ a gazdasági, társadalmi, kulturális és vallási életre egyaránt kiható magas fokú önszerveződés.

Noha a rendelkezésre álló források, elsősorban a Genizában talált feljegyzések, főleg későbbi korok, 11. és 12. század bagdadi viszonyairól tudósítanak, azonban ezek alapján is következtetéseket vonhatunk le a nem sokkal korábbi időszak zsidók számára is kedvező légkörére nézve, amelynek további pozitív irányú alakulása a már dokumentált állapotok kialakulásához vezetett.

A zsidók és keresztények elleni kezdeti diszkriminatív intézkedések szigora az Abbaszida Birodalom virágkorára már oldódott, így ez a megtűrtnek számító kisebbség elindulhatott a társadalmi, gazdasági, kulturális integráció útján. Azokat a foglalkozásbeli korlátozásokat, melyek a kései középkorban az európai zsidóság megélhetését néhány, alig produktív tevékenységre szűkítették le, a kalifátusban élő zsidóság egyáltalán nem ismerte: a források alapján tudható, hogy gyakorlatilag minden foglalkozási ágazatban, beleértve a mezőgazdaságot is, megtalálhatóak voltak a zsidók.⁸

⁷ Pl. a bagdadi zsidó közösség szellemi hatása alá került az egész Földközi-tenger térsége.

⁸Goitein, S.D.: *A Mediterranean Society*, vol 1., University of California, 1990, p. 72

Fejezetek az iraki zsidóság történetéből I.

Igazságos Áron és a zsidók

Kárpáti Judit, PhD

Persze a 11. század végére már megtörtént a Babilóniai Talmud alapján megismert agrárlétformából a városi életstílus felé történő elmozdulás. Úgy az arab, mint a Geniza forrásokból kitűnik, hogy a kalifátusokban (beleértve az egyiptomi Fátimida Kalifátust is) nem volt ún. zsidó foglalkozás.⁹ A katonai pályán¹⁰ kívül a zsidók számára általában minden gazdasági tevékenység és foglalkozási ág nyitva állt.

A babilóniai zsidóság szellemi felemelkedése és az egész világ zsidóságában betöltött vezető szerepe egy rendkívül agilis zsidó kereskedő – bankár középosztály megjelenésének volt köszönhető. Már az Abbaszida Kalifátus kezdeti időszakától fogva a zsidók jelentős szerepet tölthettek be a nemzetközi kereskedelemben, s tevékenységük Kínától Spanyolországig terjedt.¹¹ Egy perzsa határőr naplójába többek között következőket jegyezte fel a zsidó távolsági kereskedőkről, a raddanitákról:

„Arabul, perzsául, görögül, a frankok nyelvén, andalúz és szláv nyelven beszélnek. Keletről utaznak nyugatra és nyugatról keletre, szárazföldön és tengeren. Nyugatról hoznak felnőtt rabszolgákat, lányokat és fiúkat, brokátot, hódprémet, válogatott szőrméket, szablyákat és kardokat. ... Kínából hoznak pézsmát, aloéfát, kámfort, fahéjat”¹²

⁹Abu Yusuf a dzsizja beszédése kapcsán a következőket írja: *„Ami a dzsizja beszédését illeti, az olyan nagy városokból, mint Bagdad, Kufa, Bászra és hasonló, határozott véleményem az, hogy az Imámnak ki kellene jelölnie városonként egy-egy megbízható embert, egy jó és szavahihető városi polgárt, akinek jámborságára és hűségére lehet számítani. Ezeknek lennének segítői, akik maguk köré gyűjtenének a különböző vallásúak - nevezetesen a zsidók, keresztények, zoroasztriánusok, szábeánusok és samaritánusok -, köréből megbízható embereket, akik begyűjtenék az adót a meghatározott osztályozás szerint: 48 dirhamot a jómódúaktól, mint pl. a pénzváltóktól, a ruhakészítőktől, az ingatlantulajdonosoktól, a kereskedőktől, a gyakorló orvosoktól és minden olyantól, akinek olyan hivatása vagy mestersége van, amelyből meg tud élni. ... 12 dirhamot gyűjtsenek a kétkezi munkásoktól, mint a szabók, ruhafestők, cipészek, vargák és hasonló foglalkozásúak....”*[Abu Yusuf: *Kitab al-Kharaj*, Cairo, 1962-1963, pp. 122-125, közli Stillman, pp. 159-161, (angolból ford.: a szerző)]

¹⁰Goitein szerint a Fátimida egyiptomi hadsereg és tengerészet kötelékében szolgáltak zsidó orvosok is: *„We find Jewish physicians attached to the Egyptian army and navy.”*[Goitein, S.D.: *A Mediterranean Society*, vol 1., University of California, 1990, p. 73]

¹¹A radaniták, zsidó távolsági kereskedők nevének eredete Stillman forrásai szerint a Bagdad környéki Radhan körzet nevéből származik. [Stillman, p. 34]

¹²Ibn Khurradadhbih: *al-Masalik wa'l-Mamalik*, ed. M.J. de Goejde, Leiden, 1889, pp. 153-155 közli Stillman, pp. 163-164 (angolból ford.: a szerző)

Fejezetek az iraki zsidóság történetéből I.

Igazságos Áron és a zsidók

Kárpáti Judit, PhD

Fontos azonban megjegyezni, hogy bár a dhimmikre kivetett jelentős védővámok biztosították a muszlim kereskedő osztály prioritását, de a diszkrimináció ellenére a dhimmik státusza nem volt kedvezőtlen.¹³ Ezzel együtt, természetesen a zsidók jelentős többsége kiskereskedéssel és kézművesiparral foglalkozott, s a Közel-Kelet többi lakójához hasonlóan nagy fáradsággal teremtette elő napi megélhetését.

A gyorsan fejlődő kereskedelem magával hozta a hitelintézmények megjelenését. Egyes feltételezésekkel ellentétben a Közel-Keleten nem a zsidók, hanem sokkal inkább a keresztények jutottak vezető szerephez a bank- és pénzügyek terén, jóllehet egy-egy prominens zsidó időről időre jelentős pozíciót töltött be a pénzvilágban. Mindenesetre ez az újonnan létrejött zsidó laikus plutokrata réteg jelentősen átrendezte a hagyományos zsidó közösségi életet.

Általában jellemző volt a 9. és a 10. századi iszlám világ társadalmára, beleértve az elarabosodott perzsákat is, hogy a feltörekvő polgári réteg nem csupán vagyona gyarapításával volt elfoglalva, hanem a vallástudomány és a hellenisztikus tudományok művelése is fontos volt számára, ezzel is megerősítve vallási és társadalmi pozícióit. Az új, gazdag, nagyvárosi zsidó kereskedői réteg olyan módon vett részt a zsidó közügyek alakításában, hogy az az egész diaszpórában éreztette hatását.

Nagykereskedők és bankárok nem egyszer kértek szót vezetőik megválasztásánál. Forrásokból is tudjuk például, hogy adott időszakban a zsidó közösség vezetőjének, a száműzetés fejének (arámi nyelven *rés galuta*, görögül *exilarkha*) személyéről a kereskedő fejedelem, *Netira*¹⁴ otthonában döntöttek.

¹³ A dhimmi kereskedőknek 5 %-os adót kellett fizetniük áruik után, míg a muszlimoknak pontosan ennek a felét, 2,5 százalékot. [Stillman, p. 34]

¹⁴ *Netira* életével kapcsolatosan ld.: Harkavy, A. arabból fordított és héber fordítással is ellátott kiadását: *Netira und seine Söhne* in Abraham Berliner Festschrift, vol.1, Jerusalem, 1969, pp. 34 -43

Fejezetek az iraki zsidóság történetéből I.

Igazságos Áron és a zsidók

Kárpáti Judit, PhD

A zsidó nagypolgári rétegnek, mint a hatalom közelében élő csoportnak, hatalmában állt az exilarkhátus egész intézményének a teljes befolyásolása. A zsidó közösség két vezetője, az exilarkhák és a zsidó akadémia rektorai, a gáonok közötti hatalmi vitában nemegyszer állt az utóbbiak mellé, mint ahogyan ez Száádjá gáon esetében is történt.¹⁵ Nem nehéz felfedezni e magatartás mögött a feltörekvő, vagyonos és intellektuális elit szembehelyezkedését a származás szerinti elittel, az arisztokráciával.

A tudósok és a kereskedők közötti kapcsolat sokrétegű volt. Netira maga is elküldte fiait Pumbeditába tanulni, míg ő maga Száádjá odaszánt hallgatójává vált Szúrában. Távlabbi vidékekről is jöttek a babilóniai (iraki) akadémiákra: Jakób ben Aukal, egy nagy, fuschtáti kereskedőház megalakítója a 10. században Serirá gáon tanítványa volt, s később az akadémia egyiptomi képviselőjévé vált.¹⁶ Kereskedők és tehetős zsidók lettek az akadémiák az akkori világot behálózó képviselési rendszerének kiépítőjévé, akiknek módjában állott a folyamatos kommunikáció, a vallási kérdésekben történő levelezés, a kérdések és válaszok áramlásának fenntartása és nem utolsósorban az akadémiák és a tudósok számára történő adományok összegyűjtése az egész diaszpórából.

Jelentős változás az iszlám világ hatalmi struktúrájában a 10. században következett be, amikor is 969. után a Szentföld az egyiptomi Fátimidák uralma alá került, és ez magával hozta a zsidó vallási élet változásait a térségben. A zsidó vallástudomány új életre kelt, a korábban meghatározó jelentőségű tibériási talmudi iskola befolyása a korábbinál meglehetősen szűkebb körre korlátozódott: Egyiptom, Észak–Afrika, a Bizánci Birodalom és Itália zsidó közösségeivel állt leginkább szorosabb kapcsolatban, s tőlük kapott jelentősebb anyagi támogatást.¹⁷

¹⁵ Miután 930-ban David ben Zakkaj exilarkha megfosztotta gáoni státuszától, Netira fiai és Aaron ben Amram fiai támogatásával a híres Szaadjának két teljes évig sikerült a pozíciójában maradnia. A két fél közötti kiegyezést is vagyonos kereskedők segítették elő.

¹⁶ Stillman, Norman A.: *The Jews of Arab Lands: A History and SourceBook*, Philadelphia, 1979, p. 37

¹⁷ Ld. Assaf, Simcha: *Tkufatha Geonim vesifruta*, Yerushalayim, 1955, pp. 91-101

Fejezetek az iraki zsidóság történetéből I.

Igazságos Áron és a zsidók

Kárpáti Judit, PhD

A 8. század második felétől már a Szentföldön belül is folyamatosan kezdett erősödni a babilóniai akadémiák vallási és tudományos befolyása. Az iraki kereskedők közül jónéhányan egyre inkább kezdtek letelepedni a birodalom nyugati tartományaiban, és hatásukra a Babilóniai Talmud szellemisége mind inkább teret hódított ezeken a vidékeken is. A 10. század végére Szíria, Palesztina, Egyiptom és valószínűleg Észak–Afrika minden nagy városában az ún. palesztinai közösségek mellett, megjelentek az ún. babilóniai közösségek is.

A zsidóság – és más dhimmi csoportok – ilyen, viszonylag szabad közösségi szerveződése és nagyfokú társadalmi integrációja persze szigorúan a muszlim társadalom keretein belül zajlott, a hatóságok - időnként szigorú - ellenőrzése mellett. Bár viszonylag ritkán, de a források szerint előfordultak olyan esetek, amikor a muszlim hatóságok zsidó vezetőket végeztek ki.¹⁸

Általában véve azonban erre az időszakra érvényes volt, hogy az iszlám állam mindaddig nem szólt bele a dhimmi közösségek életébe, amíg azok rendszeresen fizették adójukat, békések voltak és betartották a rájuk vonatkozó rendeleteket.

¹⁸al-Tabari, a jeles arab történész elbeszél egy olyan esetet, amikor egy exilarkhát halálra ítél az umajjad II. Marwan kalifa (ur. 744 – 750), mert az exilarkha olyan varázstükröt ajándékozott neki, amely utálatos dolgokat mutatott. [Tabari: *Annales*, Tertia Series, vol I, pp. 165-166, és amelyet Goldziher franciára is lefordított (*Notes et mélanges: Renseignement de source musulmane sur la dignité de Resch Galuta*”, *Revue des Etudes Juives* 8, 1884, pp. 123 -124]

Fejezetek az iraki zsidóság történetéből I.

Igazságos Áron és a zsidók

Kárpáti Judit, PhD

FELHASZNÁLT IRODALOM

GOITEIN, S.D

1990 *A Mediterranean Society*. vol 1: *Economic Foundations*, University of California

1990 *A Mediterranean Society*. vol 2: *The Community*, University of California

1974 *Jews and Arabs*, New York

GOLDZIHHER, I.

1980 *Az iszlám*. Budapest

IBN KHALDUN

1995 *Bevezetés a történelembe. Al-Muqaddima* (ford.: Simon Róbert), Budapest

MORONY, M. G.

2006 *Iraq After the Muslim Conquest*, Gorgias Press LLC

SIGNER–ADLER–ASHER (Ed.)

2010 *The Itinerary of Benjamin of Tudela. Travels in the Middle Ages*. (Translation of *Masa'ot shel Rabbi Benjamin*. Introduction by Michael A. Signer, 1983; Marcus Nathan Adler, 1907; A. Asher, 1840.) NightinGale Resources, Cold Spring, New York

STILLMAN, N. A.

1979 *The Jews of Arab Lands: A History and Source Book*, Philadelphia

עיראק, עורך: חיים סעדון, י"ם, התשס"ב

ספורו של מרכז מורשת יהדות בבל (סרט, מרכז מורשת יהדות בבל, אור-יהודה, ישראל)

Fejezetek az iraki zsidóság történetéből I.

Igazságos Áron és a zsidók

Kárpáti Judit, PhD

Kárpáti Judit, PhD az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem docense. Doktori disszertációjában az arab országok zsidóságának történelmi tényeit górcső alá véve tekinti át az arab – zsidó együttélés békés és kevésbé békés évszázadait, melyet 2009-ben védett meg. Érdeklődési körének fókuszában a jemeni zsidók története és jelenkori sorsa áll, de cikkeiben foglalkozik az észak-afrikai, iraki, szíriai zsidósággal is.

Karpati, Judit, PhD, associate professor at the Jewish Theological Seminary – University of Jewish Studies in Budapest. In her dissertation (2009) she focuses on the destiny of the Jews in Arab lands during peaceful and during troubled times. Her main interest is the fate of the Jews of Yemen but she also publishes articles on the Jewish – Arab coexistence in North Africa, Iraq and Syria in the past.

ABSTRACT

Chapters from the History of the Jews of Iraq I. – Aaron the Righteous and the Jews

The character of Harun al-Rashid, the Caliph of Baghdad from the tales of the *Arabian Nights* is famous all over the world. However his figure is seldom mentioned together with his Jewish subjects, who lived in his empire in great numbers. The Jewish community, rich in traditions and spiritual values in the centre of the Abbasid Empire is no other than the one who gave the Babylonian Talmud to the world Jewry. In her essay the author intends to explore some of the important aspects of the Jews of Baghdad, their significant role in the economy, culture of the Caliphate.

Útmutatás azok számára, akik a cikket idézni kívánják:

KÁRPÁTI Judit 2015 Fejezetek az iraki zsidóság történetéből I. Igazságos Áron és a zsidók. *Yerusha. Zsidóság és kulturális antropológia. Online folyóirat. 2015/1.*

url: <http://www.yerushaonline.com/content/?v=de87sr1o1>